

Loppuraportti Virta-hanke

Sisällysluettelo

JOHDANTO	2
1. Virta-hankkeen tausta ja lähtökohdat	2
1.1 STM:n suunnitteluhankkeet Virta-hanketta edeltämässä.....	3
1.2 STM:n rahoitukset ohjaamassa Virta-hankkeen työtä	4
2. Virta-hankkeen tavoitteet ja hyödyt	5
3. Virta-hankkeen yhteistyömuodot ja menettelyt	6
4. Johtamisen vähimmäistiedon valmistelu	7
4.1 Vertailukelpoisen tiedon tuottamisen menettelyt	8
4.2 Johtamisen vähimmäistiedon valmistelun eteneminen Virtahankkeessa.....	10
5. Virta-hankkeen tuotokset	12
6. Virta-hankkeen kustannukset.....	19

VERSIOHISTORIA

Päivämäärä	Versio	Muutos	Tekijä
9.1.2024	1.0	1. version hyväksyntä	EV

31.12.2023

JOHDANTO

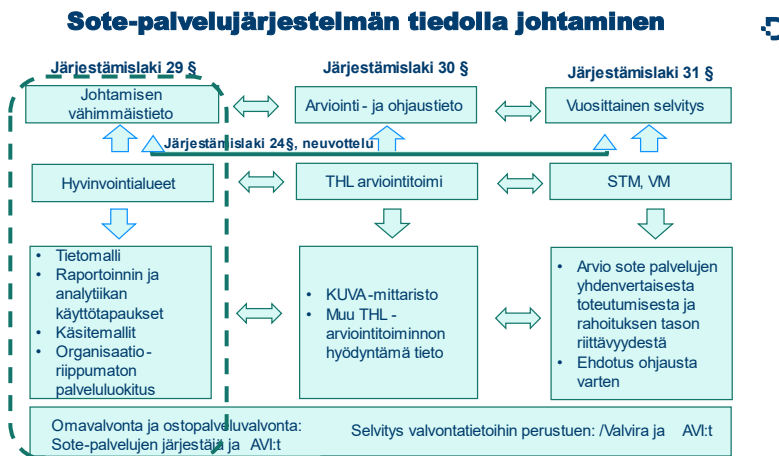
Sote-palvelujen järjestämistä vastuun mukainen tehtävä edellyttää ajantasaista ja aiempaa parempaa tietoa päätöksenteon tueksi riippumatta järjestämistehtävän toteutusmallista. Aikaisempia kuntia ja kuntayhtymiä laajempien alueiden järjestämistehtävä asettaa lisävaatimuksia tieto- ja tiedolla johtamiseen. Vastaavasti kansallisessa arvioinnissa ja ohjauksessa tarvitaan ajantasaista, luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa. Kansalliselle tasolle toimitettavan tiedon tulee olla yhtäpitävää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistehtävän suunnittelussa, johtamisessa, ohjaamisessa, seurannassa ja valvonnassa käytettävän tietosisällön kanssa.

Virta-hanke oli osa sosiaali- ja terveysministeriön tiedolla johtamisen, ohjauksen ja valvonnan ohjelmaa, Toivo-ohjelmaa huhtikuuhun 2023 saakka. Virta-hankkeen rinnalla toimi Valtava-hanke Kelan, THL:n ja Valviran yhteistyönä. Toteutuksen kannalta oli keskeistä muodostaa tiivis, toimiva ja vuorovaikutteinen yhteistyömalli Virta- ja Valtava-hankkeiden välille. Kansallisten toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi DigiFinland Oy:n yhteistyö tapahtui erityisesti alueellisten toimijoiden kanssa. Yhteistyöllä suunnattiin tukea kaikille hyvinvointialueille. Keskeisesti työ kohdentui hyvinvointialueiden tiedolla johtamisen määrittelyjen yhteiseen valmisteluun. Toisaalta pyrittiin varmistamaan, että alueellinen näkökulma saadaan vahvasti mukaan kansalliseen kehitystyöhön ja vastavuoroisesti tieto kansallisesta kehitystyöstä alueille. Virta-hanke päättyi 31.12.2023.

1. Virta-hankkeen tausta ja lähtökohdat

Virta-hankkeen taustalla on pitkäaikainen ja määrätietoinen kansallinen kehittäminen sekä useita kehityshankkeita ja -toimenpiteitä. Hanketyössä huomioitiin edeltävä kansallinen työ aina lähtien Sote-tieto hyötykäyttöön -strategiasta, tunnistaen toisiokäytön lain, tiedonhallintalain ja asiakastietolain valmistelut. Hankkeessa tunnistettiin ja hyödynnettiin Sote-KUVA muutosohjelma, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tietopohjahanke ja toisaalta alueiden tekemä Sote-tietopakettityö sekä työ maakunta- ja soteuudistusvalmisteluissa edellisillä hallituskausilla.

Hallituskausien vaihtuessa tarkemmat sote-linjaukset ja hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelman painotukset ovat osittain muuttuneet, mutta tietojohdamisen kehittämisen tarve ei ole muuttunut. Koko sosiaali- ja terveystietojärjestelmää täytyy kyetä johtamaan ja ohjaamaan kokonaisuutena sekä kansallisella tasolla että hyvinvointialueilla oman toiminnan ja ostopalvelujen osalta. (Kuva 1) Hyvinvointialueilla koko tuottajaekosysteemin tuloksekkaaseen ohjaamiseen tarvitaan ajantasaista ja luotettavaa tietoa väestön sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeista ja käytettävissä olevista resursseista sekä toiminnan ja talouden toteutumisesta ja edellä kuvattujen kehitystrendeistä ja ennusteista. Ajantasaisen tiedon lisäksi tiedolla johtamiseen voidaan hyödyntää myös edistyneen analytiikan keinoja.

Kuva 1. Virta-hanke sote-palvelujärjestelmän tiedolla johtamisen kansallisessa kokonaisuudessa

Tietojohdamisen kehittämistä tulee toteuttaa kansallisesti yhteisillä periaatteilla siten, että noudatetaan yhtenäisiä tietorakenteita ja tietomalleja riippumatta teknisestä toteutustavasta. Vain näin voidaan varmistaa, että saadut tietojohdamisen lopputulokset ovat yhtenäisiä ja kansallisesti vertailukelpoisia. Kansallisen yhtenäisyyden turvaamiseksi ja kokonaiskustannusten minimoiseksi määritettiin kansallisesti keskitetty toimija koordinoimaan, ohjaamaan ja toteuttamaan kehitystyötä tiiviissä yhteistyössä alueellisten ja kansallisten toimijoiden kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantona DigiFinland Oy:n sai roolin toimia koordinaatiotehtävissä.

1.1 STM:n suunnitteluhankkeet Virta-hanketta edeltämässä

Toivo-ohjelmaa edeltävästi toteutettiin neljä STM:n suunnitteluhanketta pohjavalmisteluna ohjelmalle. Niistä yksi oli Sote-järjestämisen tietomalli-hanke, jossa silloisten maakunta- ja soteuudistuksen valmistelijoiden ja kansallisten toimijoiden kanssa yhteistyössä laadittiin sote-järjestämisen tietomalli. Tietomallin avulla oli tavoitteena varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavalle toimijalle kattava, kaikki tuloksellisuuden näkökulmat sisältävä tietopohja johtamisen tueksi. Virta-hankkeen tavoitteet rakentuivat hankkeen käynnistymisvaiheessa pitkälti STM:n hyväksymän järjestämisen tietomallityön pohjalta ja järjestämislain voimaan tultua tavoitteet tarkentuivat lain vaatimusten mukaiseksi.

Suunnitteluhankkeessa yhdessä valmisteltua Sote-järjestämisen tietomallityötä testattiin Virta-hanketta edeltävästi sote-tietojohdamisen pilottiprojektilla vuonna 2019 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän kanssa. Pilotissa haettiin kokemusta tietojohdamisen kokonaisratkaisun valmisteluun. Toisena keskeisenä lähtökohtana oli uuden sosiaali- ja terveystietojen toissijaisen käytön lain tietojohdamisen pykälän testaaminen.

31.12.2023

Tietojohdamisen pilotissa toteutettiin rajatussa laajuudessa sosiaali- ja terveystietoja yhdistelemällä tiedolla johtamista palveleva kokonaisuus sisältäen toiminta- ja taloustietoa sekä tuotettiin palvelutarpeiden ennakkointiin tietoa edistyneen analytiikan keinoin. Lisäksi toteutettiin kustannuslaskentaa tarkemmalla tasolla sekä suoritteiden että episodien näkökulmasta. Projektin sisältö ja tuotokset on kuvattu yksityiskohtaisesti projektin loppuraportissa, joka löytyy DigiFinland Oy:n verkkosivuilta. Pilotista saatua kokemusta voidaan edelleen hyödyntää kansallisessa kehitystyössä.

Edellä kuvatun pilotin lisäksi Virta-hankkeen valmisteluvaiheessa haastateltiin kaikki silloiset maakunnat tietojohdamisen kehitystarpeista. Yhteisesti hyödynnettävien toimintamallien lisäksi selvitettiin alueiden näkemykset tietojohdamisen valmistelun sisällöllisistä priorisoinneista. Näin saatiin yhteinen näkemys siitä, mihin ensisijaisesti tulisi kohdentaa määrittelyjä, jotta alueet voisivat kyvykkyksiensä mukaisesti lähteä valmistelevaan tietojohdamisen kokonaisuutta vaiheittain.

1.2 STM:n rahoitukset ohjaamassa Virta-hankkeen työtä

Virta-hankkeen työ toteutettiin STM:n ohjauksessa. Hyvinvointialueet resursoivat omaa työtään sote-rakennuudistusta tukevalla alueellisen valmistelun valtionavustuksella sekä uudistukseen liittyvällä ICT-muutosrahoituksella ja koordinaatiovastuu oli DigiFinland Oy:llä. Virta-hankkeen työ noudatteli edellä kuvattujen hyvinvointialueille myönnettyjen rahoitusten vaatimuksia sekä menettelyiltään että sisällöiltään. Varsinaisten sisältövalmistelujen lisäksi Virta-hankkeessa oli tehtävänä tietojohdamisen työn koordinaatio, vuoropuhelun mahdollistaminen sekä hyvien käytäntöjen jakaminen.

Rakennuudistusrahoituksessa keskeisenä tavoitteena oli keskittyä niihin hankkeisiin, joilla voidaan tukea järjestämisvastuun siirtymistä sote-maakunnille. Valmistelua osaltaan ohjasi edellisellä hallituskaudella valmisteltu järjestämisen käsikirjan mukainen rakenne.

Alueellinen tietojohdamisen kehittäminen edellytettiin kytkemään STM:n Toivo-ohjelmaan ja sen Virta-hankkeeseen. Rahoituksen edellytyksenä alueen tuli sitoutua Toivo-ohjelman kehittämisyyhteistyöhön, jossa oli tavoitteena luoda ja käyttöönottaa yhteisiä toimintamalleja ja määrittelyjä tiedolla johtamisen kehittämisen pohjaksi. Tavoitteena oli mahdollisimman kattava tietojen yhdenmukaisuus ja alueiden vertailukelpoisuuden varmistaminen.

Rahoituskriteereissä tietojohdamisen lähtökohdaksi määritettiin, että sitä kehitetään maakuntatasoisen suunnitelman pohjalta. Kehittämisen pohjaksi edellytettiin tekemään arvio tietojohdamisen kypsyystasosta ja sen pohjalta tunnistamaan priorisoidut kehittämiskohteet ja laatimaan järjestäjän tietotarpeet kattava alueellisen tietojohdamisen kokonaissuunnitelma.

Järjestämisen tietomallin priorisoitu käyttöönotto ja tiedolla johtamisen työvälineiden käyttöönottojen valmistelu ja toteutus kuuluivat niin ikään rahoituksen sisältöön. Sisällöllisesti maakuntia ohjattiin selvittämään väestön palvelutarve ja sen mittaaminen. Maakunnilta edellytettiin toiminnan ja talouden suunnittelun ja ohjauksen valmistelua ja sitä tukemaan Sote-tietopakettien käyttöönotto. Hankerahoitusta määritettiin kohdentamaan tiettyihin kokonaisuuksiin. Näitä olivat mm. kansallisen asiakaspalautejärjestelmän kehitystyöhön osallistuminen ja alueellinen käyttöönotto, palveluverkon

31.12.2023

suunnittelu ja hallinta, strategisen johtamisen tuki, toimintatapojen ja -kulttuurin muutoksen rakentaminen sekä palveluketjujen johtamisen kehittäminen. Asiakaspalautekokonaisuuden osalta Virta-hankkeen vastuulle määritettiin vain THL:n ja hyvinvointialueiden toimijoiden yhteistyön käynnistymisen koordinaatio.

ICT-muutosohjelmarahoituksen lähtökohtana toimi Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettu laki ja erityisesti sen 29§ asettamat velvoitteet sekä laki pelastustoimen järjestämisestä (13§). Rahoituskriteereissä todettiin, että edellä kuvattuihin velvoitteisiin mukautuminen edellyttää kansallista koordinaatiota, yhteisiä tieto- ja käsitemalleja sekä luokituksia. Konkreettisenä vaatimuksena oli, että osana tietojohdamisen palvelua ja STM:n ohjaamaa Toivo-ohjelmaa, DigiFinland Oy tarjoaa alueiden käyttöön Virta-hankkeessa valmistellut yhteiset tieto- ja käsitemallit ja raportoinnin käytötapauskuvaukset sekä organisaatioriippumattoman palveluluokituksen. Edellä kuvattujen välineiden avulla yhtiö määritettiin koordinoimaan sote-järjestämislain 29§:n vähimmäistietosisällön valmistelua, tietojohdamisen kyvykkyysien kehittymistä sekä kehittämään, ylläpitämään ja levittämään kehitettyä ratkaisuja ja hyviksi havaittuja käytäntöjä. Lisäksi yhtiö edellytettiin tukemaan alueita sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain mukaisten tietosuoja- ja turvavaatimusten toteuttamisessa (Virta-arkkitehtuuri).

Samaan tapaan kuin rakenneuudistusrahoituksessa myös ICT-muutosohjelmarahoituksessa hyvinvointialueille oli edellytyksenä aktiivinen osallistuminen ja sitoutuminen Virta-hankkeessa yhteistyössä tehtävään vähimmäistietojen valmisteluun seurannan, arvioinnin ja tietojohdamisen kyvykkyysien kasvattamiseksi. Avustusta oli mahdollista käyttää valmistelun lisäksi myös tietosisältöjen testaamiseen sekä käyttöönottoon kohdistuvaan työpanokseen.

2. Virta-hankkeen tavoitteet ja hyödyt

Virta-hankkeessa DigiFinland Oy:n ja hyvinvointialueiden yhteisenä tavoitteena oli mahdollistaa hyvinvointialueiden johtaminen luotettavalla ja ajantasaisella tiedolla sekä parantaa organisaatioiden tietojohdamisen kyvykkyyttä. Pidemmällä aikavälillä tietoon perustuva päätöksenteko johtaa oikea-aikaiseen ja oikein kohdennettuun palveluun asukkaille ja sitä kautta parempaan vaikuttavuuteen. Lisäksi tavoitteena oli edistää hyvinvointialueiden johtamisen sekä kansallisen arvioinnin ja ohjauksen tietosisältöjen yhtenäisyyttä.

Mahdollistaa hyvinvointialueiden tietojohdamisen kokonaisvaltainen kehittäminen		
Mahdollistaa hyvinvointialueiden johtaminen luotettavalla ja ajantasaisella tiedolla perustuen yhtenäisiin tietomalleihin ja kansallisiin määrittäisiin	Parantaa organisaatioiden tietojohdamisen kyvykkyyttä	Edistää hyvinvointialueiden johtamisen ja kansallisen arvioinnin ja ohjauksen tietosisältöjen yhtenäisyyttä.

Taulukko 1. Virta-hankkeen tavoitteet.

31.12.2023

Edellä kuvatut Virta-hankkeen tavoitteet olivat kauaskantoisia ja laajoja. Tästä syystä tavoitteita pilkottiin ja tarkennettiin vuosittain. Tarkennetut tavoitteet hyväksyttiin Toivo-ohjelman ohjaus- ja johtoryhmissä.

Yhteisellä valmistelulla tavoiteltiin yhdessä tekemisen hyötyjä. Jos jokainen järjestämistehtävästä vastaava organisaatio käyttää erikseen aikaa tietotuotannon määrittelyjen valmisteluun, määrittelyjen tuottama lopputulos tiedolla johtamiseen käytettävästä raportoinnista muodostuu jokaisessa organisaatiossa erilaiseksi. Edellä kuvattu valmistelu vie aikaa moninkertaisen määrän verrattuna siihen, että määrittelyt tehdään kertaalleen. Jokaisen organisaation ja alueen itsenäisen valmistelun kautta myös tilannekuva arviointi- ja ohjauskeskusteluja varten muodostuu erilaiseksi. Edellä kuvatulla menettelyllä syntyy ajallista ja taloudellista hukkaa valmisteluvaiheessa ja toisaalta, kun tarvitaan lisäselvittäjä tilannekuvan tarkentamiseen.

Virta-hankeessa tehtävän yhteistyön avulla hyvinvointialueet saivat käyttöönsä sote-järjestämistehtävässä hyödynnettävän johtamisen tiedon määrittelyjä. Näin hyvinvointialueilta säästyivät resursseja määrittelytyön tekemisestä. Yhteisillä määrittelyillä tuotettu tieto muodostuu hiljalleen vertailukelpoiseksi. Kaikki valmistelutyö perustui kansallisiin määrittelyihin ja sitä kautta tavoitteena oli, että hyvinvointialueiden johtamisen tieto ja kansallisen arvioinnin ja ohjauksen tieto muodostuvat hiljalleen yhteneviksi.

Yhteisiä hyötyjä haettiin myös sillä, että Virta-hankeessa selvitettiin kaikki, kuhunkin vähimmäistiedon teemaan meneillään oleva muu kansallinen työ ja koordinaatiolla sovitettiin yhteen tietosisältöjä ja määrittelyjä. Näin hyvinvointialueet välttyivät käytännössä lähes samaan tarkoitukseen, mutta hieman eri tavalla määritetyn tiedon tuottamiselta useille eri toimijoille ja siten säästävät aikaa ja rahaa.

3. Virta-hankkeen yhteistyömuodot ja menettelyt

DigiFinland toimi koordinaatiotehtävässä kansallisten toimijoiden ja hyvinvointialueiden välillä ja levitti yhteistyössä kehitettyjä ratkaisuja ja olemassa olevia alueellisia parhaita käytäntöjä. Koordinaatiotehtävää toteutettiin Virta-hankkeen tietojohdamisen verkoston avulla. Verkosto koostui kaikkien hyvinvointialueiden edustajista sekä kulloistenkin teemojen mukaisesti kutsutuista kansallisista toimijoista. Verkoston avulla alueet kävivät vuoropuhelua yhteisen näyn löytämiseksi ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. DigiFinlandin roolina oli tuoda alueellista näkökulmaa kansalliseen tietojohdamisen kehitystyön valmisteluun ja vastavuoroisesti tietoa kansallisesta kehitystyöstä alueille.

Virta-hankkeen tietojohdamisen verkoston lisäksi vuoden 2021 alusta toimivat Virta-hankkeen asiasisältöjen kehittämissäryhmät. Kehittämistyöryhmissä jokaisen hyvinvointialueen asiantuntijoita sekä kansallisia toimijoita osallistui vähimmäistietojen valmisteluun. Ryhmän jäsenet osallistuivat konkreettiseen määrittelytyöhön ja lisäksi konsultoivat oman alueensa asiantuntijoita. Yhteisen tekemisen tavoitteena oli varmistaa hyvinvointialueiden järjestämistehtävän johtamista palveleva tietojohdamisen kokonaisuus. Keskeistä yhteisessä kehitys- ja valmistelutyössä oli hyvinvointialueiden näkemysten ja tarpeiden huomioiminen sekä kansallisesti yhtenäisen lopputuotoksen varmistaminen.

31.12.2023

Virta-hankkeen tietojohdamisen verkoston jäsenten tehtävänä oli huolehtia hankkeessa tehtävän työn viestinnästä hyvinvointialueella sekä integroida yhteisesti tehtyä kansallista työtä osaksi hyvinvointialueen valmisteluja. Koska kehittämistyöryhmien asiasisällöt vaihtelivat teemoittain, verkoston jäsenet huolehtivat siitä, että hyvinvointialueilta osallistuivat tapaamisiin asiakokonaisuutta parhaiten tuntevat henkilöt.

Valtava-hankkeen toimijoiden ja THL:n lisäksi Virta-hankkeen keskeinen yhteistyökumppani oli Valvira. Sote-palvelujen järjestäjän johtamisessa ja oman toiminnan valvonnassa (omavalvonta) sekä ostopalvelujen viranomaisvalvonnassa käytettävä tieto on sisällöltään pitkälti samaa tietoa, jota Valvira AVI:en kautta hyödyntää viranomaisvalvontaa toteuttaessaan. Tästä syystä tietojen tuottamisen taso ja sisällöt oli syytä sovittaa yhteen. Näin mahdollistetaan ennakkollista valvontaa ja kevennetään molempien tiedontuottamista.

Edellä kuvattujen yhteistyökumppaneiden lisäksi Virta-hankkeella oli iso määrä muita sidosryhmiä ja yhteistyökumppaneita. Tietosisältöjen valmistelu edellytti yhteensovittamista usean eri toimijan kanssa. On tärkeää välttää päällekkäisyyksiä tai rinnakkaista tekemistä, joka kuormittaa turhaan hyvinvointialueita.

Hyvinvointialueiden niukkojen resurssien vuoksi useilla alueilla oli IT-toimittajia tukemassa tietojohdamisen valmistelua. Jotta toimittajat pystyivät etenemään yhtenäisellä linjalla kansallisten tavoitteiden toteuttamisessa, heille järjestettiin säännöllisesti infotilaisuuksia Virta -hankkeen työstä. Lisäksi järjestettiin erillisiä palavereita aina toimittajien ajankohtaisten tarpeiden mukaisesti. Toimittajien tekemän työn linjakkuutta varmistettiin myös sillä, että toimittajien suunnasta ehdotettuihin palavereihin kutsuttiin mukaan hyvinvointialueen edustaja tai vähintään saatettiin tiedoksi käydyt keskustelut, jollei osallistumismahdollisuutta ollut.

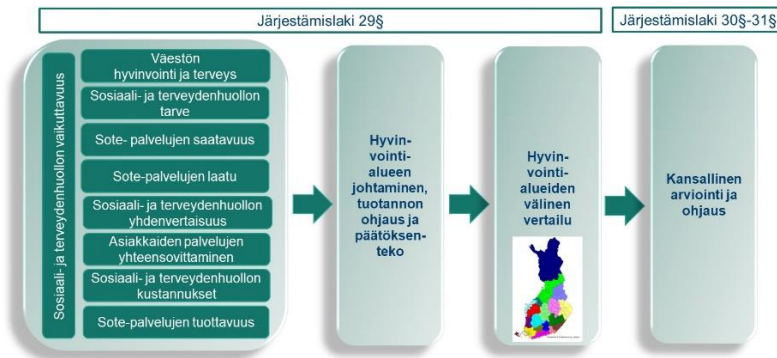
Vähimmäistietovalmistelussa syntyneiden tuotosten testauksessa niin ikään tarvittiin yhteistyötä hyvinvointialueille tietojohdamisen kokonaisratkaisuja toteuttavien IT-toimittajien ja inhouse-yhtiöiden kanssa. Heidän avullaan oli mahdollista saada konkreettista testausta ja sitä kautta varmistusta käyttötapauskuvausten ja käsitelmien ymmärrettävyydestä ja toimivuudesta. Tietojen validointiin puolestaan tarvittiin hyvinvointialueiden asiantuntijoita.

4. Johtamisen vähimmäistiedon valmistelu

Järjestämistehtävän tietojohdamisen sisältötyötä hankkeen alkuvaiheessa edistettiin aiemmin valmistellun järjestämisen tietomallin ja hyvinvointialueiden priorisointien mukaisesti. Kesällä 2021 annettu järjestämislaki antoi raamit sekä tiedolla johtamista varten tuotettavalle tietosisällölle, että tiedon hyödyntämisen toimintatavoille.

Järjestämislain 29§ edellyttää, että hyvinvointialueen on seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä väestöryhmittäin, järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja yhdenvertaisuutta, asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja tuottavuutta. Hyvinvointialueen on verrattava tätä tietoa vastaavaan muita hyvinvointialueita koskevaan tietoon. Hyvinvointialueen on hyödynnettävä edellä mainittua tietoa järjestämisvastuullaan olevan sosiaali- ja terveydenhuollon tiedolla johtamisessa

toiminnan, tuotannon ja talouden ohjauksen, johtamisen ja päätöksenteon tukena. Järjestämislaissa tarkoitettun tiedon tulee olla Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määrittelemien tietosisältöjen ja -rakenteiden mukaista. Asetuksella säädettyjen vähimmäistietojen on oltava välttämättömin osin yhtenevät kansallisen arvioinnin, ohjauksen ja valvonnan tietotarpeiden kanssa. (Kuva 2)

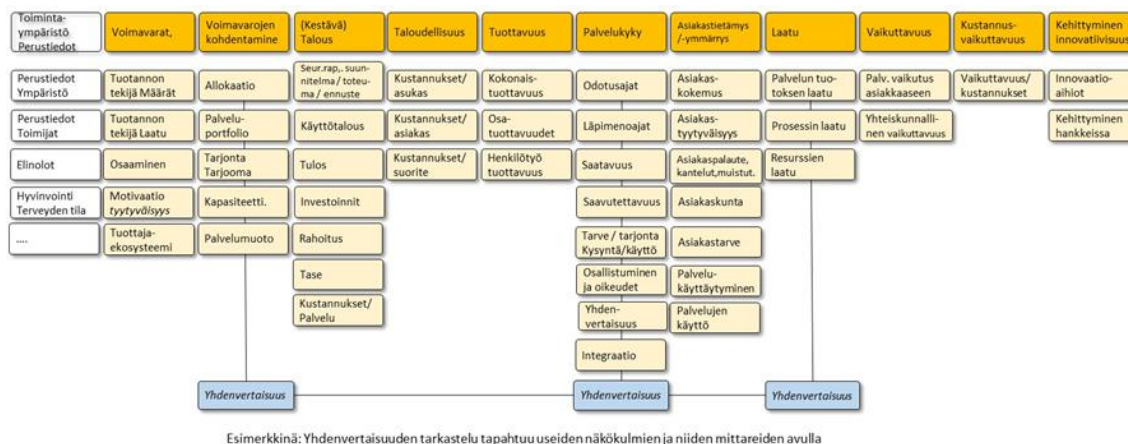
Kuva 2. Järjestämislain edellyttämä vähimmäistietosisältö

Vaikka Virta-hankkeessa työn fokus oli järjestämistehtävässä, toteutuksissa varmistettiin, että sama tietopohja palvelee alueilla osaltaan myös oman julkisen palvelutuotannon operatiivista johtamista. Tietosisällöt perustuivat yhteiseen tietomalliin sekä yhtenäisiin tietorakenteisiin. Lisäksi Virta-hankkeessa pyrittiin vaikuttamaan siihen, että kansallista arviointia varten määriteltävät tietosisällöt ja luokitukset vastaavat mahdollisimman hyvin sote-järjestämisen tietotuotannon tarpeita.

4.1 Vertailukelpoisen tiedon tuottamisen menettelyt

Vertailukelpoisen tiedontuottamiseksi Virta-hankkeessa valmisteltiin määrittelyjä tukevat menettelyt. Käytössä oli yhteinen järjestämisen tietomalli, raportoinnin ja analytiikan käyttötapauskuvaukset, vähimmäistietojen tuottamisen vaativat käsitteelliset mallit sekä palveluluokitus, jonka mukaisesti kukin vähimmäistieto kiinnitetään yhteismitallisesti palveluun. Lisäksi valmisteltiin Virta-arkkitehtuurimalli, joka osaltaan varmistaa tietosuojan ja -turvan toteutumista tietojohdamisen työssä. Hyvinvointialueilla vähimmäistiedot, indikaattorit ja mittarit johdetaan lopuksi raporteille ja visualisoinneiksi.

Vähimmäistietojen valmistelutyö perustui vuonna 2018 STM:n suunnitteluhankkeessa valmisteltuun **Sote-järjestämisen tietomalliin**. (Kuva 3) Järjestämisen tietomallin avulla varmistettiin, että vähimmäistiedosta muodostuu järjestäjälle riittävän kattava ja tasapainoinen tiedon kokonaisuus tuloksekkaan johtamisen mahdollistamiseksi.

Esimerkkinä: Yhdenvertaisuuden tarkastelu tapahtuu useiden näkökulmien ja niiden mittareiden avulla

Kuva 3. Sote-järjestämisen tietomalli

Raportoinnin ja analytiikan käyttötapauskuvaukset toimivat valmisteltujen vähimmäistietojen lopputuotoksen julkaisun ja tiedontuottamisen välineenä. Kaikki tietosisällöt avattiin yhtenäiselle pohjalle, jonka avulla hyvinvointialueet saivat käyttöönsä tarvittavan tiedon ja määrittelyt vähimmäistietosisällön yhtenäiseen tuottamiseen.

Jokainen käyttötapaus perustuu käyttäjätarinaan, jonka avulla kuvataan kyseisen tietosisällön käyttäjien, eri käyttäjäroolien tietotarve: miksi ja mitä tietoa käyttäjä haluaa tarkastella ja mitä tiedon perusteella on mahdollista tehdä. Raportoinnin ja analytiikan käyttötapauksissa on kuvattu tietotarpeen kuvaus, indikaattorit ja mittarit sekä niiden tietosisältö, sisältäen käsitteet, tietorakenteet sekä käsittely- ja laskentasäännöt. Mittarit ja niiden tietosisällöt valmisteltiin kansallisten tietorakenteiden ja määritysten mukaisiksi.

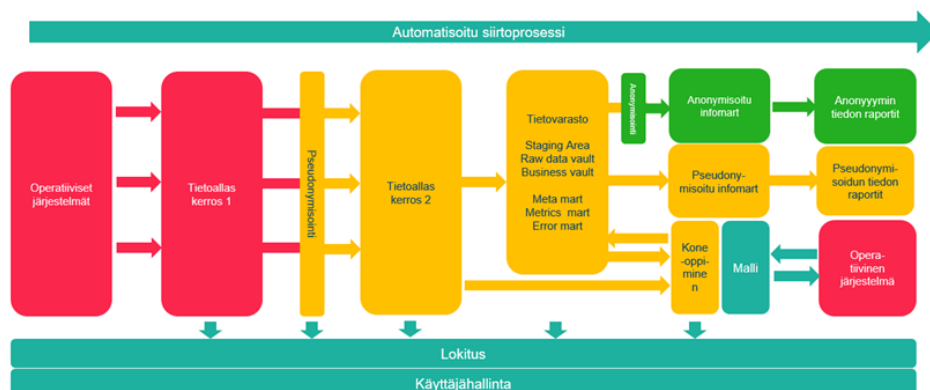
Käsitemallinnuksella tarkoitetaan menetelmää, jolla tietyn kohdealueen käsitteitä ja tietoja mallinnetaan toiminnan näkökulmasta, sovellus- ja teknologiariippumattomalla tavalla. Tuloksena syntyy käsitteet ja niiden keskinäiset riippuvuudet kuvaava graafinen käsitemalli sekä käsitteiden määrittelyt. Käsitemallin avulla voidaan ohjata tietovarastoon poimittavia tietosisältöjä ja varmistaa osaltaan vertailukelpoisten tietojen tuottaminen lähdejärjestelmäriippumattomasti. Käytettäville käsitteille varmistettiin kansallisesti yhteisesti sovittu määrittely. Virta-hankkeessa valmisteltiin käsitemallit, jotka palvelevat vähimmäistietojen tuottamista.

Johtamisen vähimmäistieto tulee kytkeä **yhteismitallisesti määriteltyyn palveluun**, joka on kuvattu organisaatoriippumattomasti. Näin varmistetaan tietojen vertailtavuus, geneerisyys ja toistettavuus. Palveluluokituksessa huomioidaan sote-palveluja määrittävät lait. Palveluluokituksessa palveluiden sisältö on kuvattu ja määritelty tarkka tiedon kohdentamissääntö (THL-tilastoluokkakoodi). Sisällön kuvaus, tarkat poimintaehdot ja kohdentamissäännöt ovat edellytyksiä sille, että eri lähdejärjestelmistä saatava tieto voidaan kiinnittää palveluihin yhdenmukaisesti ja lain edellyttämä vertailukelpoisuus varmistaa.

Vähimmäistietosisältöasetuksessa käytettävä palveluluokitus on hyvinvointialueiden AURA-luokitus. Järjestämislain vaatimusten mukainen vähimmäistietosisältö ja Valtiokonttoriin toimitettavat

taloustiedot perustuvat näin samaan palveluluokitukseen. Sote-tietopakettien kehitystyötä oli tehty usean vuoden ajan eri kokoonpanoilla Sitran ja kuntien/kuntayhtymien yhteistyössä ja edelleen STM:n ohjauksessa. Virta-hankkeessa laadittiin Sote-tietopakettien jatkokehitystyönä, järjestämistehtävää tukeva, hienojakoisemmalla tasolla oleva Organisaatorippumaton palveluluokitus. Kyseinen luokitus tarjoaa hyvinvointialueille mahdollisuuden tarkastella toimintaa ja taloutta tarkemmalla tasolla. Luokitus määpättiin Aura automatisoidun talousraportoinnin palveluluokitukseen.

Jotta tiedolla johtaminen olisi mahdollista, tarvitaan tietoarkkitehtuurin lisäksi myös tiedolla johtamista tukeva järjestelmäarkkitehtuuri. **Virta-arkkitehtuuri** on kuvattu teknologiariippumattomaksi. Kyseessä on viitearkkitehtuuri, joka ei ota kantaa siihen, mitä komponentteja tiedolla johtamisen järjestelmässä pitää olla. Virta-arkkitehtuuri kuvaa, miten tietoja kannattaa käsitellä ja ottaa kantaa toisiokäytön lakiin ja henkilötietojen käsittelyyn. Aina, kun käsitellään henkilötietoja, on varmistettava tietosuojan ja tietoturvan toteutumisesta. Virta-hankkeessa on tuotettu viitteellinen arkkitehtuurikuvaus, joka tukee tietosuoja- ja tietoturva-vaatimusten mukaiseen toimintatapaan. (Kuva 4)

Kuva 4. Virta-arkkitehtuuri

4.2 Johtamisen vähimmäistiedon valmistelun eteneminen Virtahankkeessa

Vähimmäistietosisältöjen valmisteluun suunniteltiin prosessi, joka varmisti eri toimijoiden osallisuuden yhteistyöhön. Kukin vähimmäistieto valmisteltiin itsenäisenä kokonaisuutena siksi, että pystyttiin huomioimaan mm. niihin liittyvät lait, kansalliset strategiat ja suositukset sekä muu meneillään oleva kansallinen työ.

Vähimmäistietopohjan valmisteluvaiheessa työ tehtiin DigiFinland Oy:n Virta-tiimissä. Valmistelussa kuvattiin tavoitela ja etenemissuunnitelma suhteessa muihin vähimmäistiedon ulottuvuuksiin. Alkuvaiheen valmistelussa työstettiin taustamateriaalia, esim. tutkittiin ja varmistettiin kansallisten strategioiden, ohjelmien ja suositusten sekä lakitaustan vaatimukset.

31.12.2023

Valmisteluvaiheessa oli keskeistä huomioida myös muu meneillään oleva kansallinen työ, kuulla eri kansallisia toimijoita ja varmistaa sisältöjen yhdenmukaisuus. Valmisteluvaiheessa laadittiin ensimmäinen tietotarpeen määrittelyversio, jonka tietosisältöjä täsmennettiin tarvittaessa kansallisten toimijoiden kanssa. Valmisteluvaiheessa hyvinvointialueet nimesivät asiasisällön kehittämistyöryhmiin osallistujat.

Kehittämis-/pienryhmätyöskentelyn alussa täsmennettiin hyvinvointialueiden ja kansallisten toimijoiden kanssa tavoitteet ja aikataulu. Työryhmällä käynnistettiin Virta-tiimissä tehdyn pohjatyon tarkastelu, arviointi ja kehittäminen. Yhteisen arvioinnin avulla tehtiin tarvittavat muutokset tietotarpeen määrittelyyn ja sen pohjalta Virta-tiimissä laadittiin raportoinnin ja analytiikan käyttötapauskuvaukset, jotka sisälsi näytettävät tiedot ja tietosisällöt ja niihin liittyvät käsitelmät sekä laskenta- ja käsittelysäännöt. Raportoinnin ja analytiikan käyttötapauskuvaukset indikaattoreineen ja mittareineen hyväksyttiin testattavaksi työryhmässä.

Testauksella selvitettiin, ovatko raportoinnin ja analytiikan käyttötapausten sisältömäärittelyt ja käsitelmät laadultaan ja tulkittavuudeltaan riittäviä yhdenmukaisen tiedon tuottamiseksi. Lisäksi varmistuttiin siitä, että tietosisällöt ovat riittäviä ja tarkoituksenmukaisia hyvinvointialueiden johtamisen, seurannan ja valvonnan toteuttamiseksi erilaisissa toimintaympäristöissä. Testauksen perusteella tehtiin tarvittavat muutokset käyttötapauksiin ja toteutettiin uudelleentestaus. Virta-tiimi ohjasi testausprosessin. Testauksen tulokset käsiteltiin erillisen hallintamallin mukaisesti. Testaus toimi osaltaan myös käyttöönoton tukena. Tietojen validointia toteutettiin hyvinvointialueen asiantuntijoiden toimesta. Testausten toteutusten ongelmaksi muodostui se, että alueiden tietojohdamisen kyvykkyys alkoi olla testauksen vaatimalla tasolla vasta loppuvaiheessa hanketta.

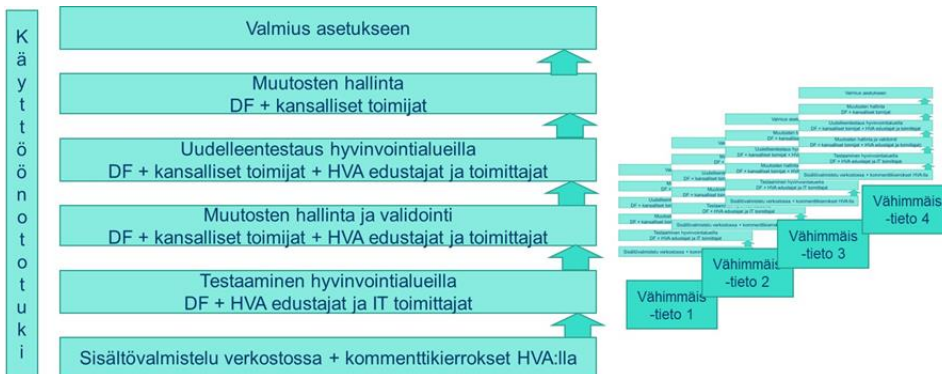
Valmisteluvaiheen päätteeksi luotiin **lopullinen raportoinnin ja analytiikan käyttötapauskuvaukset**. Käyttötapauskuvaukset esiteltiin ja hyväksyttiin hyvinvointialueilla Virta-hankkeen tietojohdamisen verkoston kautta. Muutostarpeiden esille noustessa tarvittaessa toteutettiin useampi kommentointikierron hyvinvointialueilla. Lopulliset, yhteisesti hyväksytyt, versiot julkaistiin alkuvaiheessa DigiFinlandin verkkosivuilla ja sittemmin yhteisessä Teams-työtilassa. Laadittuja raportoinnin ja analytiikan käyttötapauskuvauksia päivitettiin hyvinvointialueilta saadun palautteen perusteella hankeajalle sovitun hallintamallin mukaisesti.

Virta-hankkeen aikaisena hallinta-alustana toimi DigiFinlandin verkkosivusto, josta alkuvaiheessa löytyivät kaikki ajantasaiset kehitystyön tuloksena syntyneet versiot, jotka oli julkaistu hyvinvointialueiden testaukseen. Sivustolla oli kuvausta järjestämistehtävästä, yleistä Virta-hankkeesta kertova osio ja materiaalipankin lisäksi omat osiot käyttöohjeineen tiedon yhdenmukaisuutta varmistaville määrittelyille: raportoinnin ja analytiikan käyttötapauskuvaukset, käsitelmät sekä organisaatoriippumaton palveluluokitus kohdentamissääntöineen. Verkkosivuilla oli koko hankkeen ajan runsaasti käyttäjiä.

Myöhemmässä vaiheessa hanketta, viimeisimmät versiot kaikesta materiaalista julkaistiin hyvinvointialueiden kanssa yhteisellä Teams-kanavalla. Hyvinvointialueiden toimijoilla oli mahdollista toimittaa DigiFinlandille tunnistamiaan päivitystarpeita lähettämällä viesti erilliseen yhteissähköpostiin. Hankesähköposti toimi myös muun viestin vaihdon välineenä kaikkien toimijoiden kanssa sen lisäksi, että sidosryhmät lähettivät viestejä suoraan Virta-hankkeen toimijoille.

31.12.2023

Edellä kuvatut työvaiheet etenivät osittain lineaarisesti ja osittain vaativat palaamista takaisin edelliseen vaiheeseen useitakin kertoja. Sisältövalmistelun ja testauksen sekä muutoshallinnan kautta syntyi useita päällekkäisiä prosesseja, jotka vaativat resurssia hyvinvointialueilta, IT-toimittajilta, kansallisilta toimijoilta ja DigiFinland Oy:ltä. (Kuva 5)

Kuva 5. Kunkin vähimmäistiedon valmistelun aikana toteutui useita päällekkäisiä ja samanaikaisia prosesseja

5. Virta-hankkeen tuotokset

Kaikki Virta-hankkeen suunnitelmaan kirjatut tavoitteet saavutettiin sisällöllisesti ja suunnitellussa aikataulussa. Tuotokset muodostuivat hankkeen rakenteiden valmistelusta, toimintamallien kehityksestä ja konkreettisista sisällöllisistä dokumentaatioista. Seuraavassa tuotoskuvaus kronologisessa järjestyksessä esitettyinä.

Virta-hanketta edelsi suunnitteluvaihe, jonka aikana luotiin **yhteistyörakenteita** hyvinvointialueiden kanssa tehtävälle yhteistyölle. Tuossa vaiheessa hyvinvointialueilla oli meneillään vapaaehtoinen valmistelu ja siksi rakenteet myös hyvinvointialueiden sisällä olivat tilapäisiä. Hyvinvointialueilta kutsuttiin mukaan toimijoita edellisellä hallituskaudella sote-järjestämisen tietomallityön valmistelussa mukana olleiden henkilöiden avulla. Yhteistyörakenteita ja -toimintamalleja kehitettiin sitä mukaa, kun hyvinvointialueiden järjestäytyminen edistyi ja toisaalta hankevalmistelu ja sittemmin käynnistyneen hankkeen sisällön vaatimukset selvisivät.

Edeltävästi, jo ennen virallista Virta-hankkeen alkamista, STM tilasi Sote-maakunnille toteutettavaksi **tietojohdamisen kypsyystason arvioinnin**. Arvioinnit toteutettiin hyödyntäen tietojohdamisen arviointimallia (Jääskeläinen, Helander, Sillanpää, Leskelä, Haavisto, Laasonen, Ranta. Tietojohdamisen arviointimalli. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta 2019). Mallin avulla arvioitiin alueiden silloista tietojohdamisen nykytilaa ja tyytyväisyyttä tilanteeseen. Tilannetta tarkasteltiin kattavasti kymmenen eri näkökulman sekä avoimen kysymyksen kautta. Arviointimallia muokattiin hankkeessa testauksen perusteella paremmin maakuntien tilannetta avaavaksi ja haettiin päivitetylle mallille hyväksyntä mallin kehittäjiltä. Lisäksi kyselystä laadittiin ohjeistusmateriaali sekä kieliversio ruotsin kielelle.

31.12.2023

Kysely organisoitiin alueille vuoden 2020 aikana. Tuotoksena syntyi alueittain raportti tietojohdamisen kypsyystasosta. Lisäksi laadittiin kaikki alueet kattava yhteenvetoraportti. Tavoitteena oli, että arvioinnin tulokset toimivat suuntaviivoina silloisten sote-maakuntien tietojohdamisen kehittämistarpeiden määrittelyssä ja kehittämistoimenpiteiden suunnittelussa. Arviointien pohjalta kootut hyvinvointialueittaiset tulokset käytiin läpi kunkin hyvinvointialueen toimijoiden kanssa. Lisäksi alueet saattoivat peilata omaa tilannettansa kaikista hyvinvointialueista koottuihin tuloksiin. Kartoituksen tulokset olivat suoraan hyödynnettävissä tietojohdamisen kehittämissuunnitelman laatimisessa.

Tietojohdamisen kypsyystason arvioinnilla selvitettiin tilannetta ennen hanketyön aloitusta ja alkuperäisenä tavoitteena oli, että myöhemmässä vaiheessa uusinta-arvioinnilla selvitetään kehittämistoimien vaikutuksia ja vaikuttavuutta. Uusinta-arvioinnit jäivät toteuttamatta hankkeen aikaistetun päättymisen vuoksi.

Tietojohdamisen kyvykkyyden arvioinnin jälkeen STM:n toimeksiantona laadittiin Sote-tietojohdamisen **kehittämissuunnitelmamalli**, joka hyväksyttiin STM:ssä. Hyvinvointialuekohtaisen kehittämissuunnitelman laatiminen oli vaatimuksena rakenneuudistusrahituksen kriteereissä. Malli valmisteltiin siten, että se noudatteli rakenteeltaan tietojohdamisen arviointimallin viitekehystä, jotta arvioinnissa esille nousseet kehittämistarpeet oli selkeää nostaa kehittämissuunnitelmalle. Toisaalta malli varmisti tietojohdamisen kehittämistyön laaja-alaisen kuvaamisen sekä sisällön, että aikataulun näkökulmista. Malli implementoitiin hyvinvointialueille ja tuettiin alueita sen käyttöönotossa.

Virta-hankkeen alkuvaiheessa hyvinvointialueiden toiveesta järjestettiin useita **koulutuksia** ja orientaatiotilaisuuksia järjestämistehtävään ja tietojohdamiseen. Esitykset striimattiin ja tarjottiin hyvinvointialueille verkostoa laajempaan käyttöön.

Virta-hanketta edeltävässä Kainuun sote-kuntayhtymän kanssa toteutetussa pilotissa luotiin osaltaan pohjaa Virta-hankkeelle. Pilotin aikana testattiin silloin uutta toisiokäytön lakia. Pilotissa valmisteltiin tietosuojaa ja -turvaa osaltaan tukeva arkkitehtuuri. Virta-hankkeessa arkkitehtuuria kehitettiin eteenpäin eli tuotoksena syntyi **Virta-arkkitehtuuri 2.0**, joka on levinnyt laajalle käyttöön hyvinvointialueilla.

Tietojohdamisen toteutuksissa hyvinvointialueilla voidaan käyttää **A3-mallia**, joka kehitettiin Virta-hankkeessa. Malli tiivistää projektin ja sen tavoitteiden saavuttamiseen liittyvät asiat yhdelle sivulle selkeästi ilmaistuna. Malli tukee tavoiteasetantaan liittyvää keskustelua ja helpottaa kommunikointia kehittäjien ja eri toimijoiden välillä. A3 -malli sisällöllisenä työmenetelmänä varmistaa tavoitteiden toteutumista ja tulosten laatua.

Yksi ministeriön tehtäväksi anto oli jatkaa alun perin kuntien, kuntayhtymien ja Sitran ja sittemmin ministeriössä työstettyjen Sote-tietopakettien kehitystyötä ja implementoida kokonaisuutta hyvinvointialueiden käyttöön. Luokituksen käyttöönotto nivoutui vähimmäistietovalmisteluun, koska johtamisen vähimmäistieto tulee kytkeä organisaatoriippumattomasti kuvattuun, yhteismitallisesti määriteltyyn palveluun varmistamaan tietojen geneerisyyttä, toistettavuutta ja vertailukelpoisuutta. Palveluluokituksen valmistelu perustui sote-palveluja määrittäviin lakeihin. Hankkeen tuotoksena syntyi **Organisaatoriippumaton palveluluokitus**, joka pitää sisällään myös mäppäyksen AURA-

31.12.2023

automatisoidun talousraportoinnin luokitukseen. AURA-luokituksen kohdentamissäännösten luomisessa tehtiin tiivistä yhteistyötä THL:n kanssa.

Palveluluokituksen lisäksi toinen keskeisesti hyvinvointialueiden tietotuotantoon tarvittava säännöstö on **asiakkuussegmentointi**. Järjestämislain vaatimusten mukaisesti hyvinvointialueen on seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä väestöryhmittäin. Myös muiden vähimmäistietojen tuottamiseen ja hyödyntämiseen johtamistarkoituksessa tarvitaan väestö- ja asiakkuussegmentointia. Virta-hankkeessa valmisteltiin lakeihin perustuvat segmentoinnin periaatteet ja malli tiedon tuottamiseen. Hyvinvointialueiden kanssa yhteistyössä luotiin Organisaatioriippumattomaan palveluluokitukseen ”liikennevalo”-mallin mukainen määrittely, jotta hyvinvointialueet voivat seurata strategioidensa toteutumista pyrkiessään siirtämään painopistettä raskaista palveluista kohti ennaltaehkäisevää ja varhaisen tuen palvelua. Luokitus sisältää palveluihin ja elämänkaareen kytketyn liikennevalotiedon lisäksi kuhunkin palveluun kytkettävän suoritetiedon ja palvelurakennetta kuvaavan sisällön.

Virta-hankkeessa valmisteltiin **sote-järjestämistehtävän** näkökulmasta **keskeiset käsitelmallit** sekä niiden hyödyntämisen ohjeistus. Valmisteltuja käsitelmalleja olivat: terveydenhuolto, sosiaalihuolto, yleiset käsitteet, henkilöstövoimavarojen johtaminen sekä toiminnan ja talouden seuranta. Kansallisesti virallisten sosiaali- ja terveydenhuollon käsitteiden määrittelystä vastaa THL. Suurin osa käsitteiden määrittelyistä tuli THL:n olemassa olevista käsitteistä. Niiltä osin, kun havaittiin sote-käsitteiden puutteita, vietiin tarpeita THL:lla käsitelmäärittelyä tekeväälle työryhmälle ja osallistuttiin käsitteiden työstämiseen. Lisäksi hyödynnettiin sote-toimialaa koskevia käsitelmäärittelyjä mm. Kelan, Sosiaali- ja terveysministeriön ja Valviran käsitteistöistä. Käytettäville käsitteille varmistettiin kansallisesti yhteisesti sovittu määrittely.

Järjestämislain 29§ mukaiset vähimmäistiedot valmisteltiin kukin tieto itsenäisenä, vaikka tiedot kietoutuvatkin tiiviisti toisiinsa. Valmistelun lähtökohtana toimi sote-järjestämisen tietomalli. Valmistelu toteutettiin vähimmäistiedoittain siksi, että haluttiin varmistaa kaikkien tietosisältöjen lakitaustan vaatimukset ja huomioida kansalliset strategiat ja suositukset sekä meneillään oleva muu kansallisen työ.

Hyvinvointialueiden toiveiden mukaisesti valmistelu käynnistettiin saatavuuden ja kustannusten työstöllä. Alueilla nähtiin tärkeäksi vajavaisten tietojen tilanteessa varmistaa se, että asukkaat saavat palveluita ja rahat riittävät. Tästä valmistelu eteni väestön sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeiden tunnistamiseen. Kyseisen tietokokonaisuuden kuvaajana toimi pitkälti väestön hyvinvoinnin ja terveyden tunnistaminen, joka oli seuraava valmistettava vähimmäistietokokonaisuus. Seuraava iso vähimmäistiedon valmistelukokonaisuus oli sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laatu. Laatu kuvaavat tiedot palvelevat myös rinnalla valmisteltujen asiakkaiden palvelujen yhteensovittamisen ja yhdenvertaisuuden tietokokonaisuuksia. Samoin laatu tuo elementtejä vaikuttavuuden vähimmäistietoon.

31.12.2023

Saatavuus-vähimmäistiedon keskeiseksi tietotarpeiksi tunnistettiin hoitoon ja palveluihin pääsy- ja odotusajat. Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmä pyrkii tarjoamaan laadukasta hoitoa kaikille asukkaille. Hoitoon ja palveluun pääsyn tehokas hallinta on keskeinen tavoite, jotta asukkaat saisivat tarvitsemansa hoidon ja palvelun oikea-aikaisesti ja lakisääteisten määräaikojen puitteissa. Hoidon ja palveluiden saatavuuden tieto on jatkuvasti tarvittavaa tietoa. Järjestäjän tulee kyetä seuraamaan saatavuutta ja reagoimaan jatkuvalla resurssien käytön suunnittelulla ja hallinnalla nopeasti saatavuuteen liittyvissä poikkeamissa. Saatavuutta tulee tarkastella rinnakkain henkilöstövoimavarojen johtamisen tietojen kanssa. Saatavuus-vähimmäistieto tuottaa keskeistä tietoa myös laadun ja yhdenvertaisuuden vähimmäistietoihin.

Kustannukset-vähimmäistiedon valmistelua haluttiin laajentaa kertomaan toiminnan ja talouden näkökulmien yhteensovittamista pelkkien talouden tunnuslukujen sijaan. Sote-järjestäjän tulee tietää järjestämisvastuullaan olevan kokonaisuuden talouden tilanne, mm. omat voimavarat, hyvinvointialueen rahoitus sekä kuinka taloudellisesti palvelut pystytään järjestämään vastaten palvelutarpeeseen. Mikä on talouden suunnitelma, nykytilanne, miten se on kehittynyt ja miten sen ennustetaan kehittyvän kokonaisuutena sekä palveluittain. Tieto sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksista syntyy tietomallin mukaisesti kestävän talouden ja taloudellisuuden teemojen tarkastelusta. Kestävä talous tuo näkymän talouden suunnitteluun, seurantaan, ohjaukseen, ennustamiseen ja arviointiin. Taloudellisuuden teema puolestaan kertoo siitä, kuinka taloudellisesti palvelu pystytään tuottamaan vastaten palvelutarpeeseen kokonaisuutena tai esim. tiettyä väestö- tai asiakkuusryhmää kohti.

Sote-järjestäjän tulee kyetä tarkastelemaan ja ennakoimaan hyvinvointialueensa **väestön hyvinvoinnin ja terveyden** tilaa ja sen kehitystä väestöryhmittäin. Väestön hyvinvoinnista ja terveydestä kertovan vähimmäistiedon nähdään muodostuvan kuuden eri pääteeman mukaisten tietojen, mittareiden/indikaattoreiden yhteen tarkastelun kautta. Teemoja ovat väestö, väestörakenne sekä elinolot ja elinympäristö, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä, mutta yhtä lailla myös kuntien ja järjestöjen palvelujärjestelmä sisältäen liikunta-, kulttuuri-, ja koulutuspalvelut sekä järjestöjen ja yritysten toimintaa. Lisäksi keskeisiä teemoja ovat hyvinvoinnin ja terveyden tila ja turvallisuus. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tietokokonaisuus valmisteltiin tiiviissä yhteistyössä THL:n hyvinvointikertomuksesta vastaavien toimijoiden kanssa.

Sote-järjestäjän on kyettävä tarkastelemaan hyvinvointialueen väestön **sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeen** nykytilaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä ennakoimaan sen kehitystä. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tila kuvaa keskeisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta ja siksi kyseiset indikaattorit kattavat myös pääsääntöisesti tarve-vähimmäistietosisällön indikaattorit ja mittarit. Sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta kuvaavia tekijöitä tarkastellaan sekä itsenäisesti että suhteessa toisiinsa. Yhteen tarkastelu auttaa nykytilan tunnistamisessa sekä tulevan palvelutarpeen ennakkoinnissa. Tietojen perusteella voidaan muodostaa tarpeisiin vastaava palvelutarjoama resurssien optimaalinen käyttö huomioiden.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tarve ja väestön hyvinvointi ja terveys -kokonaisuuksiin liittyen, hyvinvointialueiden työtä helpottamaan DigiFinlandilla toteutettiin erillinen raportointiprojekti. Siinä kerättiin vähimmäistietosisältömäärittelyjen mukainen, mainittuihin kokonaisuuksiin liittyvä avoimista

31.12.2023

tietolähteistä saatavilla oleva data DigiFinlandin **Tietojohtaja-palveluun** uudeksi tietokannaksi. Sen päälle rakennettiin hyvinvointialueiden käyttöön Power BI -raportointi. Lisäksi hyvinvointialueet voivat ladata tietokannan omiin tietovarastoihinsa jatkokäyttöä ja esimerkiksi omiin datalähteisiinsä yhdistämistä varten

Järjestäjän tulee kyetä tarkastelemaan hyvinvointialueensa **sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laatua** ja sen vaikutuksia asiakastyytyvyyteen, vaikuttavuuteen ja kustannusvaikuttavuuden kehitykseen. Asiakkaille annettavan palvelun ja hoidon tulee perustua näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin. Palvelun laatu mahdollistaa vaikuttavuuden ja sitä kautta hyvinvointihyödyn tuottamisen asukkailla. Vaikuttavuus edellyttää kuitenkin jatkuvaa laadun parantamista ja kehittämistä. Hyvinvointialueen on toiminnassaan varmistettava omavalvonnalla tehtäviensä lainmukainen hoitaminen ja se, että ostopalvelusopimuksia noudatetaan sovittujen laatukriteerien mukaisesti.

Tieto sote-palvelujen tuotoksen laadusta osoittaa varsinaisen palvelujen laadun. Tuotoksen laadun arvioinnin lähtökohtana on asiakkaan saama hyöty palvelusta. Tarkastelussa arvioidaan, onko palvelun ja hoidon tavoitteet saavutettu, ovatko palvelut olleet hyödyllisiä ja vaikuttavia asiakkaalle. Selitystä tuotoksen laadulle voidaan hakea hoito- ja palveluprosessien laadun ja toisaalta resurssien laadun tietokokonaisuuksien tarkastelun kautta. Arvioitaessa palvelun laatua tulee olla tietoinen toimintaympäristöstä; väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta, sote-palvelun tarpeesta ja taloudellisista voimavaroista. Nämä tiedot yhdessä ohjaavien lakien ja kansallisten tavoitteiden kanssa toimivat voimavarojen kohdentamisen lähtökohtina. Laatu-vähimmäistietoa valmisteltiin laajalla toimijajoukolla. Työssä oli mukana paljon eri kansallisia toimijoita ja indikaattori- ja mittarikokonaisuutta pyrittiin sovittamaan yhteen eri toimijoiden meneillään olevan työn kanssa.

Järjestäjän tulee kyetä tarkastelemaan hyvinvointialueensa **asukkaiden ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden** toteutumista palvelujärjestelmässä. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon periaatteet ovat osa hyvinvointialueen arvoja ja toimintaperiaatteita, jotka ohjaavat hyvinvointialueen toimintaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjän tulee turvata jokaiselle asukkaalle ja asiakkaalle tarpeisiin nähden riittävät ja mahdollisimman hyvät sosiaali- ja terveyspalvelut riippumatta erilaisista lähtökohdista ja mahdollisuuksista. Tämä tapahtuu ensisijaisesti yhdenvertaisuutta edistävien rakenteiden, suunnitelmien, ohjelmien ja asiakirjojen kautta sekä eri toimijoita kuulemalla. Esimerkkeinä ovat toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma, eri asiakkuussegmenteille kohdennetut suunnitelmat ja ohjelmat sekä palvelustrategia ja järjestämissuunnitelma. Yhdenvertaisuuden edistäminen palvelujen järjestämisen tasolla kietoutuu tätä kautta yhdenvertaisuutta edistäviin rakenteisiin ja niiden toimivaan käyttöön.

Tieto yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja sen edistämisestä saadaan arvioimalla ensisijaisesti palvelun laatua ja tarkastelemalla siihen liittyviä indikaattoreita ja mittareita. Jos laadussa todetaan poikkeamia, niihin voidaan hakea selitystä yhdenvertaisuutta kuvaavista taustatekijöistä muodostuvien mittareiden avulla.

Asiakkaiden palveluiden yhteensovittaminen on yksi keskeinen sote-järjestäjän vastuulla oleva tehtävä. Asiakas- ja potilastiedon sekä henkilöstö- ja taloustiedon kohdentaminen

31.12.2023

toisiokäytönlain mukaisesti organisaatioriippumattomiin palveluihin antaa järjestäjälle mahdollisuuden tarkastella ja arvioida asiakkaiden palveluiden yhteensovittamista.

Lakiin perustuvan segmentoinnin avulla voidaan jakaa väestöä elämänkaaren mukaisiin ryhmiin: lapset ja nuoret, työikäiset ja iäkkäät. Kyseisen jaon pohjalta on mahdollista tunnistaa myös sote-toimialan ulkopuolella olevien, kuntien ja järjestöjen toimintojen yhteys asukkaiden hyvinvointiin ja sen edistämiseksi tarvittavaan yhteistyöhön. Jakamalla palvelut asiakkaan palvelutarpeen vaativuuden mukaan ns. liikennevalomalliin, voidaan seurata strategian toteutumista tarkastelemalla palveluiden painopisteen siirtymistä raskaista palveluista kohti ennaltaehkäiseviä varhaisen tuen palveluita. Liikennevalomallissa on palvelut määritetty kolmeen kategoriaan: ennaltaehkäisevät ja varhaisen tuen palvelut (vihreä), säännöllinen tuen tarve tai lyhytaikainen palvelu (keltainen), ja vaativa tai ympärivuorokautinen palvelu (punainen)

Asiakkaiden sote-palveluiden käytöstä muodostuneen datan avulla tunnistetaan volyymiltaan suurimmat sekä eniten kustannuksia aiheuttavat keskeisimmät asiakkuussegmentit sekä palvelukokonaisuudet ja -ketjut elämänkaaren tai erityislainsäädännön mukaisesti. Kohdentamalla asiakkaiden palvelut jaolla ehkäisevä-/avo-, asumis- ja laitospalvelut voidaan tarkastella tavoiteltua palveluiden rakenteen muutosta. Yhdistämällä palvelukohtaiseen tietoon sekä toiminta-, henkilöstö- ja taloustietoa yhdenmukaisen säännösten mukaisesti, moniulotteisen tarkastelun avulla pystytään tuomaan esille solmukohtia, joihin tulisi kyetä vaikuttamaan.

Asiakas- ja potilasvirtojen tarkastelun kautta kyetään tekemään hoito- ja palveluketjun vaikuttavuuden parantamiseksi tarvittavia toimenpiteitä mm. kohdentamalla tarvittava työpanos ja osaaminen hoito- ja palveluketjun oikeaan kohtaan ja toteuttaa seuranta organisaatorakeneriippumattomasti. Asetettujen tavoitteiden toteutumista ja toimenpiteiden vaikuttavuutta voidaan seurata ja arvioida sovitulla mittareilla, jotka nousevat monilta osin hyvinvointialueen omasta strategiasta ja sen mukaisesti asetetuista tavoitteista.

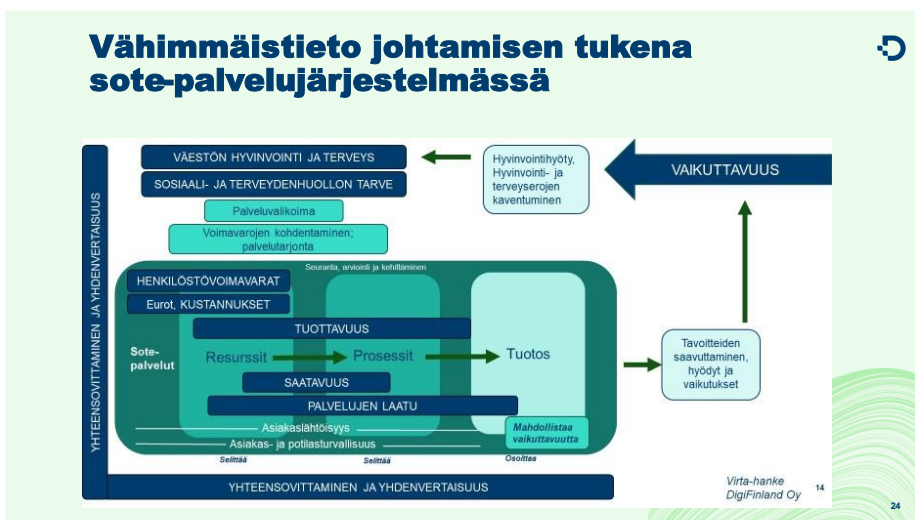
Edellä kuvattujen vähimmäistietojen lisäksi työstettiin hyvinvointialueiden toiveesta **henkilöstövoimavarojen johtamisen** kokonaisuus. Tieto on arvokasta itsenäisenä henkilöstöjohtamisen näkökulmasta, mutta palvelee myös useita vähimmäistietosisältöjä. Henkilöstötietoa tarvitaan henkilöstöjohtamisen lisäksi kuvaamaan mm. laatua ja tuottavuutta.

Henkilöstövoimavarojen johtamisen tietosisältöjen ohella valmisteltiin yhteistyössä Valtava-hankkeen vanhuspalvelujen hoitajamitoitusprojektin, Valviran ja hyvinvointialueiden toimijoiden kanssa ympärivuorokautisen palveluasumisen ja laitoshoidon mitoituksen määrittelykokonaisuus.

Tuottavuus on yksi järjestämislain vaatimusten mukaisista vähimmäistiedoista. Tuottavuus-vähimmäistiedosta ei ole julkaistu käyttötapauskuvausta, mutta kyseisen tiedon tuottamiseen voidaan käyttää muita sisällöiltään määriteltyjä kokonaisuuksia kuten kustannukset ja henkilöstövoimavarojen johtaminen.

Vaikuttavuus-vähimmäistiedon osalta tilanne on sama kuin tuottavuuden. Siitä ei ole valmisteltua käyttötapauskuvausta, mutta mm. väestön hyvinvointi ja terveys, laatu ja asiakkaiden palveluiden yhteensovittamisen tietosisältöjä voidaan hyödyntää vaikuttavuustiedon tuottamiseen.

Vähimmäistiedot kiinnittyvät kattavasti sote-järjestäjän tuloksellisuuden ulottuuksiin ja palvelevat koko järjestämistehtävän tiedolla johtamista. (Kuva 6) Vähimmäistietokokonaisuuden valmiuden jälkeen oli mahdollista **palauttaa tiedot tietomalliin** ja kytkeä tietosisällöt yhteen. Näin saatiin näkyväksi kaikkien indikaattoreiden ja mittareiden väliset yhteydet ja se, miten ne eri tarkastelunäkökuilmissa voivat kuvata useita eri asioita. Esimerkiksi saatavuus kertoo faktisesti palveluiden saatavuuden lakisääteisiä määräaikojen toteutumisesta. Saatavuus tarkasteltuna palveluittain tai asiakkuussegmentteittäin voi kertoa myös palveluiden laadusta tai yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Palveluiden laatua kuvaavat indikaattorit ja mittarit kuvaavat myös yhdenvertaisuuden ja asiakkaan palveluiden yhteensovittamisen onnistumista.

Kuva 6. Vähimmäistietosisältökokonaisuus tukee sote-järjestäjän johtamistehtävää

Vähimmäistiedot valmisteltiin tietyssä järjestyksessä siitä syystä, että niiden tunnistettiin kumuloituvan toistensa päälle. Tästä syystä tuottavuus ja vaikuttavuus jäivät viimeisenä valmisteltavaksi ja hankkeen päätyttyä jäivät kokonaan loppuun saakka tekemättä. Muita valmisteltuja tietosisältöjä voidaan hyödyntää hyvinvointialueilla kyseisten sisältöjen tarkasteluun, mutta yhteinen indikaattori- ja mittarikokonaisuus jäi laskenta- ja käsittelysääntöineen tekemättä.

Jotta valmistellut vähimmäistiedot ja niihin liittyvät määrittelyt olisivat olleet mahdollisimman helposti ja välinerippumattomasti käytettävissä kaikilla toimijoilla, niin hyvinvointialueiden toimijoilla kuin toisiokäytön tietojohdamisen työtä hyvinvointialueille tekeville toimittajilla, suunniteltiin **hallintamallia** hankkeen jälkeiselle ajalle. Ministeriön toimeksiantona selvitettiin Digi- ja väestöviraston alustaratkaisun soveltuvuutta hallintaan ja määrittelyjen julkaisuun. Ratkaisua testattiin viemällä

tuotoksia alustalle. Hallintamallin valmistelu siirtyi kuitenkin hankkeen loppuvaiheessa STM:lle ja THL:lle. Hankkeen tuotokset julkaistiin DigiFinlandin verkkosivuilla hankkeen päätyttyä.

Vähimmäistietoasetusta valmisteltiin asetussihteeristössä ja sitä ohjasi laajasta hyvinvointialueiden ja kansallisten toimijoiden joukosta muodostunut asetustyöryhmä. Virta-hankkeesta osallistuttiin sihteeristöön ja valmisteltiin johtamisen tiedon asetuseräilyä. Kokonaisuus muodostui asetustekstistä ja soveltamisohjeesta sekä vähimmäistietojen lausuntopyyntömateriaalista johtamisen tiedon osalta. Myös asetustyöryhmän säännöllinen tapaaminen vaati valmistelua. Asetusvalmistelutyö oli intensiivistä ja vaati runsaasti resurssia Virta-hankkeesta.

6. Virta-hankkeen kustannukset

Virta-hankkeen suunnitteluun ja alkuvaiheen valmisteluun käytetty työpanos 1.1.-30.4.2020 rahoitettiin DigiFinlandin pääomarahoituksella. Ohjelma- ja hankerahoitus jakautui kahdelle eri rahoituskaudelle. Ensimmäinen rahoituskausi toteutui 1.5.2020 – 31.12.2021 ja toinen rahoituskausi 1.1.2022-31.12.2023.

Hankekausi 2020–2021

	Myönnetty rahoitus	Toteutuneet kumulatiiviset kustannukset	Yli-/alijäämä
1.5.2020-31.12.2022	1 050 000 €	1 135 447,33 €	-85 447,33 €*

Virta-hankkeelle myönnetty rahoitus rakenneuudistuksesta vuosina 2020–2021 oli alimitoitettu ja jäi riittämättömäksi. Erillissopimuksella ja Toivo-ohjausryhmän hyväksymänä VM rahoitti ylimenneen osuuden 85 447,33 €.

Hankekausi 2022–2023

	Myönnetty rahoitus	Muutettu budjetti	Toteutuneet kumulatiiviset kustannukset	Yli-/alijäämä
1.1.2022-31.12.2023	1 964 800	1 689 800		
1.1.2022-31.12.2022			830 783,24	
1.1.2023-31.12.2023			858 249,35	767,41